

ЗМІСТ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ МЕТОДИК

CONTENTS OF THE DEVELOPMENT OF METHOD COMPETENCE OF HUMANITARIAN SUBJECTS TEACHERS IN THE PROCESS OF TEACHING TECHNICAL METHODS

У статті проаналізовано зміст розвитку методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін педагогічних коледжів у процесі викладання фахових методик, зокрема методики навчання української мови, української мови за професійним спрямуванням, основ культури і техніки мовлення, сучасної української мови, дитячої літератури з методикою навчання, іноземної мови за професійним спрямуванням (англійська, німецька, польська) тощо, з використанням традиційних і сучасних методів навчання. Визначено роль методичної компетентності у професійному зростанні викладачів; залучення до методичної діяльності, що реалізується через викладання фахових методик гуманітарного спрямування. На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень методичну компетентність розкрито як один із найважливіших способів методично-інтелектуального рівня викладача, його фахового зростання та професійно-методологічного розвитку. Подано погляди сучасних науковців та дослідників щодо розвитку методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін. Особливу увагу приділено питанню викладання фахових методик у педагогічних коледжах, оскільки методична робота передбачає підвищення професійно-методичного рівня розвитку викладача шляхом накопичення знань про сучасні методики, прийоми, технології, засоби навчання та викладання, вмиле використання їх у своїй діяльності.

Незважаючи на велику зацікавленість, яку виявляють дослідники та науковці до проблеми розвитку методичної компетентності викладачів педагогічних коледжів як в Україні, так і за кордоном, констатуємо і той факт, що в сучасній педагогіці сам розвиток гуманітарної підготовки при викладанні фахових методик потребує удосконалення. Враховуючи нові тенденції розвитку освіти в Україні, зокрема розвитку методичної компетентності, маємо докласти максимум зусиль для ефективної реалізації методичних запитів викладачів навчальних дисциплін гуманітарного циклу. Тому наводимо ряд протиріч, які зумовлюють актуальність вирішення окресленої нами проблеми.

Ключові слова: педагогічна освіта, педагогічна майстерність, компетентність, методика, методична компетентність, розвиток методичної компетентності,

викладач гуманітарних дисциплін, студент, педагогічний коледж.

The content of the development of method competence of humanitarian subjects teachers at pedagogical colleges in the process of teaching technical methods, in particular methods of teaching the Ukrainian language, the Ukrainian language for vocational purposes, the basics of culture and elocution, the modern Ukrainian language, children's literature with teaching methods, foreign languages for vocational purposes (English, German, Polish, etc.), using traditional and innovative teaching methods, is analyzed in the article. The role of method competence in the teachers' professional growth is determined; involvement in methodical activities that are implemented with the teaching technical methods of humanitarian direction is described. On the basis of the analysis of psychological and pedagogical researches method competence is revealed as one of the most important ways of the teacher's methodological-intellectual level, their professional growth and professional and methodological development. The scientists' views on the development of method competence of humanitarian subjects teachers are presented. Particular attention is paid to the issue of teaching professional methods in pedagogical colleges, since methodological work involves improving the professional and methodological level of the teacher's development by accumulating of knowledge about modern methods, techniques, technologies, teaching and teaching tools, and their competent use in their activities. Despite the great interest shown by researchers and scholars in the problem of the development of teachers' method competence at pedagogical colleges both in Ukraine and abroad, we also note the fact that in modern pedagogy the development of humanitarian training in teaching professional methods requires improvement. Given the new trends in the development of education in Ukraine, in particular, the development of methodological competence, we must make every effort to effectively implement the methodological requests of teachers of the humanitarian disciplines.

Key words: pedagogical education, pedagogical skill, competence, methodology, method competence, development of method competence, humanitarian subjects teachers, student, pedagogical college.

УДК 37.011.3-051 (377+377+37.016)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-2-16>

Ликтей Л.М.,
спеціаліст вищої категорії
Івано-Франківського коледжу
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Сьогодні державна освітня політика спрямована на забезпечення належного рівня підготовки майбутніх учителів, котрі би стали висококваліфікованими та конкурентоспроможними на ринку праці. Однак, означена проблема не може бути вирішеною належним чином без ефективної методично-професійної діяльності викладачів гуманітар-

них дисциплін, оскільки саме вони забезпечують рівень викладання фахових методик у педагогічних коледжах на спеціальностях 012 «Дошкільна освіта», 013 «Початкова освіта» тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Зазначимо, що з огляду на важливість означеної теми проблема розвитку методичної компетентності викладачів є предметом досліджень

ряду вітчизняних та зарубіжних науковців, які виділяють методичну або дидактико-методичну компетентності (В. Адольф, І. Акуленко, О. Зубков, С. Івашнюва, А. Кузьмінський, Н. Кузьміна, О. Лебедєва, І. Малова, Т. Сясіна, В. Ситаров, С. Скворцова, Н. Тарасенкова, Н. Глузман, Л. Коваль, Т. Руденко та ін.). Науковці розглядають методичну компетентність як складову професійного розвитку, пов'язуючи її з викладанням навчальних дисциплін гуманітарного спрямування на педагогічних спеціальностях. Однак, комплексного дослідження щодо розвитку й удосконалення методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін педагогічних коледжів у процесі систематичного викладання фахових методик на основі компетентнісного підходу досі немає. Водночас, існують ряд обґрунтувань та характеристик компонентів професійної системи розвитку методичної компетентності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Отже, у педагогічній системі актуальною є проблема пошуку шляхів розвитку методичної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін при викладанні фахових методик. З метою вирішення означеного питання доречно проаналізувати повноту процесу гуманітарної підготовки яку характеризують, насамперед, єдність навчання та викладання, змістовність та методична наповненість освітнього процесу, вміле поєднання традиційного педагогічного досвіду та сучасних прогресивних науково-методичних ідей.

Мета статті. Одноставної думки щодо визначення змісту поняття «методична компетентність викладача», у т. ч. й «методична компетентність викладача гуманітарних дисциплін» досі немає. Метою статті є аналіз та уточнення поняття розвитку методичної компетентності викладачів педагогічних коледжів при викладанні фахових методик гуманітарного спрямування.

Виклад основного матеріалу. У розвитку сучасної освіти, її інтеграції в світові освітні процеси особливого значення набуває проблема методичної компетентності викладача гуманітарних дисциплін педагогічного коледжу. Систематичний розвиток методичної компетентності на сьогодні є одним з пріоритетних завдань та базових педагогічних понять останнього десятиліття. Як зазначає В. Боса, така увага до цього поняття визначається провідними європейськими документами про освіту, в яких знання парадигма професійної підготовки фахівців поступово трансформувалася в компетентнісну, згідно з якою результатом означеної підготовки має бути не просто сукупність професійних знань, умінь і навичок, а стан, здатність, комплекс особистісних характеристик фахівця, які уможливають ефективне виконання професійних функцій на достатньому рівні [3, с. 352].

На прикладі вивчення ряду фахових методик гуманітарного спрямування таких як «Вступ до спеціальності», «Методика української мови», «Дитяча література з методикою навчання», «Основи техніки та культури мовлення», «Іноземна мова за професійним спрямуванням (англійська, німецька, польська)» тощо, маємо змогу чітко конкретизувати та аналізувати методико-педагогічний зміст навчальних дисциплін, визначити їх вплив на формування методичних процесів у свідомості студентів педагогічних спеціальностей, оскільки нова філософія освіти, як зазначає науковець О. Цюняк, потребує якісної професійної підготовки майбутніх педагогів [11, с. 206]. Чим вищий науково-методичний супровід викладачів гуманітарних дисциплін, тим привілейованішим є вектор спрямованості вивчення фахових методик. Як наслідок, при такій взаємодії у процесі навчання гуманітарних дисциплін, здійснюється системний розвиток методичної компетентності викладачів та, завдяки використанню сукупності методів, сучасних засобів навчання, підвищується дидактико-методичний рівень обізнаності студентів.

Свого часу, відомий педагог О. Сухомлинський, акцентуючи увагу на меті вивчення дитячої літератури писав: «Я боявся хоча б на хвилину забути про важливу істину: література вивчається зовсім не для того, щоб через кілька років після закінчення школи людина готова була повторити те, що вона завчила, поведінкою, своїми вчинками. Кінцевою метою вивчення літератури має бути становлення внутрішнього світу людини, її моралі, культури, краси. Коли я бачив, що підліток схвилюваний, приголомшений художнім твором, коли, слухаючи вчителя, він задумується над особистою долею, для мене це було набагато важливіше, ніж те, що він давав точну відповідь». Не випадково педагог вважав навчання не механічною передачею знань, а складними людськими взаємовідносинами [10].

Водночас, на засадах професійно-фахової спрямованості та значущості контексту навчання створюються умови для цілеспрямованого розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців. Адже відповідно до компонентів Нової української школи, провідне місце відводиться педагогу нової генерації, що перебуває в авангарді суспільних та освітніх перетворень та є модератором в індивідуальній освітній траєкторії дитини [7]. Сьогодні перед закладами вищої освіти, в тому числі педагогічними коледжами, стоїть першочергове завдання – підготовка кваліфікованих педагогічних працівників для дошкільної освіти, початкової середньої освіти, які здатні вирішувати складні спеціалізовані завдання та ряд практичних проблем навчання та виховання, що передбачає застосування положень і методів провідних наук, відповідальність за результати своєї діяльності тощо [6].

Однак, у цьому контексті для розвитку методичної компетентності викладачів важливе значення має індивідуальна відповідальність та бажання навчити майбутнього фахівця. Науковець Є. Богатська зазначає, що умовою відповідальності є орієнтація професійного навчання на внутрішній локус контролю особистості [1, с. 57]. У свою чергу С. Білявець звертає нашу увагу на те, що на першому місці є не контроль викладача, а самоконтроль студента. Результат навчання перевіряє не так викладач, як сам студент, що контролює ступінь досягнення поставлених цілей із вивчення спеціальних дисциплін [2, с. 348]. Оскільки сучасна освітня траєкторія нашої держави спрямована на Захід, можемо провести паралель між системою вищої освіти України та Британії, де самоконтроль студента найчастіше називають терміном «незалежне навчання». У своєму науковому доробку О. Палеха тлумачить, що характерними показниками цього терміну є відповідальність студента за постановку навчальних цілей, використання різноманітних ресурсів та методів, самостійне виконання завдань і вправ, створення оптимального освітнього середовища [8, с. 52].

Варто зауважити, що у педагогічних коледжах викладання фахових методик здійснюється як за традиційними так і сучасними методами та засобами навчання. Важливо пригадати, що традиційні методи навчання супроводжуються передачею знань від викладача до студента та є недосконалими, хоча і функціональними. Відповідно до таких методів роботи, як наслідок, студент є добре обізнаним, має хороші знання і навички з певної галузі, однак, на нашу думку, є частково «ізольованим», тому, що типовою рисою традиційної методики є «взаємодія, у якій переважає вчитель» [4]. Хоча традиційним методам роботи зі студентами притаманна послідовність та наступність уся відповідальність за навчання лягає на плечі викладача. «Начитуються» лекції, на практичних чи семінарських заняттях опрацьовується лекційний матеріал і т.п. Усім учасникам освітнього процесу знайома така структура навчання. Та чи досконалою вона є в умовах реформування сучасної освіти? Замість того, щоб набувати практичних професійних навичок студенти вчать «правила, приклади, вправи» [4, с. 39]. Це виховує не сучасного освітнього менеджера, а некомпетентного вчителя.

Натомість сучасні методи та засоби навчання фахових методик із використанням науково-технічних новацій, інформаційно-комунікаційних технологій сприяють формуванню фахівця інноваційного типу, який стане у майбутньому не тільки хорошим професіоналом, а і громадським діячем, коучем, фасилітатором, тренером, наставником, агентом змін, котрий організовує дитиноцентричний процес, трансформуючи методи, прийоми і технології навчання залежно від засобів і потреб

замовників освітніх послуг, формуючи бачення на сучасний світ на основі досягнень теорії і практики педагогічної майстерності [11, с. 208]. Застосування ПК-екранів, комп'ютерів чи ноутбуків, робота з використанням інтерактивних дошок, які забезпечують вільне керування рядом комп'ютерних додатків, спеціальних «навчальних» блогів чи веб-сайтів дає змогу викладачеві не тільки охопити та пояснити більше навчального матеріалу за короткий проміжок часу, а й удосконалювати власну методичну компетентність і професійну грамотність. Не всі студенти здатні швидко освоїти такі технології навчання, тому варто практикувати їх постійно. На думку Ю. Стиркіної, є потреба у збереженні балансу між використанням традиційних і сучасних методів навчання, оскільки кожен із методів доповнює та вдосконалює один одного. Замість непродуктивних дискусій ми повинні зосередитися на забезпеченні якості системи освіти [9].

Результатом успішного засвоєння традиційних та сучасних методів і засобів роботи під час викладання фахових методик має бути професійне спілкування між викладачами та студентами, чітке розуміння того, що навчання є колективною роботою. Для цього необхідною умовою досягнення цілей вважаємо не тільки оперування методичною компетентністю викладачів, а й управління їхньою методичною діяльністю. Як зазначає Ю. Завалевський, це зумовлює використання модернізованих методів: вербальних – індивідуальні консультації, бесіди; групових – інструктажі, наради; дослідницьких – вивчення передового досвіду, анкетування, порівняння результатів досягнень, видання напрацювань; ілюстративно-показових – моделювання структури організації методичної роботи, створення графіків, таблиць, вивчення рівня знань студентів; техніко-технологічних – активне використання технічних засобів тощо [5, с. 151].

Без сумніву, здійснюючи підготовку молодших спеціалістів педагогічних спеціальностей, викладачі фахових методик гуманітарного спрямування повинні пам'ятати про формування майбутнього вчителя-професіонала, котрому притаманні ініціативність, креативність, цілеспрямованість, гуманність тощо. Відтак, такий фахівець генеруватиме та впроваджуватиме в освітню практику інноваційні ідеї, використовуючи спеціальні методи, засоби та прийоми роботи з якими ознайомився впродовж навчання у педагогічному коледжі.

На прикладі викладання фахових методик ми маємо змогу аналізувати та конкретизувати усі механізми забезпечення високого рівня комплексного дидактичного впливу на формування методико-професійних якостей студентів, з'ясувати напрямок розвитку майбутнього вчителя початкової школи. Як наслідок, ще більшої актуальності набуває розвиток методичної компетентності

викладача гуманітарних дисциплін через призму розвитку навчального потенціалу студента під час провадження освітнього процесу.

Висновки. Із наведеного вище аналізу можемо констатувати той факт, що переважна більшість викладачів гуманітарних дисциплін педагогічних коледжів у процесі викладання фахових методик не тільки самовдосконалюється професійно, а й систематично розвиває методичну компетентність. Ознайомлення з науковими працями вітчизняних та зарубіжних дослідників дає змогу зрозуміти та сконцентрувати увагу на тих навчальних дисциплінах, які відносимо до частини дисциплін, котрі в навчальних планах спеціальностей 012 «Дошкільна освіта», 013 «Початкова освіта» означаються як фахові. Значною мірою саме до них прикуто більше уваги, оскільки понятійний аналіз даного дослідження дає чітко зрозуміти, що розвиток методичної компетентності викладачів у сукупності з формуванням методичної компетентності студентів на засадах компетентнісного, соціокультурного та діяльнісного компонентів тісно взаємопов'язаний та залежить один від одного.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Богатська Є.Ю. Виховання відповідальності суб'єктів вузівської освіти як умова підвищення її якості. *Фундаментальні дослідження*. 2005. № 7. С. 57–58.
2. Білявець С.Я. Обґрунтування компонентів методичної системи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання військово-спеціальних дисциплін. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52). Ч. III. С. 346–350.
3. Боса В.П. Категоріально-понятійний аналіз проблеми дослідження мовленнєвої компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі вивчення фахових дисциплін. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52). Ч. III. С. 352–357.
4. Broughton G. *Teaching English as a Foreign Language*. London. Routledge. 1994.
5. Завалевський Ю.І. Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». 2016. Вип. 55. С. 148–154.
6. Концепція розвитку педагогічної освіти. URL: <https://mon.gov.ua>.
7. Концепція Нової української школи. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>.
8. Пелеха О.М. Сутність поняття «Самостійна поза аудиторна робота» у Британському науковому дискурсі. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2019. Вип. 20. С. 46–53.
9. Стиркіна Ю.С. Сучасне і традиційне навчання іноземної мови: переваги і недоліки. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2019. Вип. 20. С. 161–170.
10. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором школи. *Просвещение*. 1982. 206 с.
11. Цюняк О.П. Професійна підготовка майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності у контексті ідей І.А. Зязюна. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. Вип. 26 (1-2019). Ч. I. С. 206–211.